

БЎЛАЖАК МУТАХАССИСЛАРНИНГ ИҚТИСОДИЙ КОМПЕТЕНТЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ЗАРУРАТИ ВА МАЗМУНИ

Қурбонов Баходир Эргашевич,

Педагогик инновациялар, касб-хунар таълими бошқарув ҳамда педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш институти мустақил тадқиқотчиси

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада олий таълим муассасаларида тайёрланаётган бўлажак мутахассисларнинг иқтисодий компетентлигини ривожлантиришнинг зарурати, ташкилий шакллари ва мазмуний хусусиятлари ёритилган.

Калит сўзлар: касбий фаолият, иқтисодий компетентлик, модернизациялаш, меҳнат бозори, инновация, рақобат, макроиқтисодий, инфляция, монополия.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматривается о необходимости развития экономической компетентности, организационных формах и содержании будущих специалистов, обучающихся в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, экономическая компетентность, модернизация, рынок труда, инновации, конкуренция, макроэкономика, инфляция, монополия.

ABSTRACT

This article describes the need for the development of economic competence, organizational forms and content of future specialists trained in higher education institutions.

Keywords: professional activity, economic competence, modernization, labor market, innovation, competition, macroeconomics, inflation, monopoly.

КИРИШ

Мамлакатимизда юзага келган ижтимоий-иқтисодий шароитда бўлажак мутахассисларини касбий фаолиятга тайёрлашни жамиятда, иқтисодиётда, илм-фан ва таълим мазмунидаги ўзгаришларни англашни ҳисобга олган ҳолда амалга ошириш зарур. Шу муносабат билан иқтисодий компетентликни шакллантириш замонавий мутахассисларини касбий фаолиятга тайёрлашда муҳим педагогик феномен ҳисобланади. Мамлакат иқтисодиётини инновацион ривожланиш йўлига ўтказиш, ишлаб чиқаришни модернизациялаш ва таркибий

Ўзгаришларни амалга оширишда олий таълим тизимида мутахассислар тайёрлаш сифати муҳим омил бўлиб хизмат қилади. Иқтисодий модернизациялаш жараёнларини кенгайтириш рақобатбардош кадрларга бўлган талабни кескин ўсишига олиб келди. Истеъмолчи таълим хизматлари мазмуни ва сифатини танлар экан, эгаллаган маълумоти, касбий тайёргарлиги меҳнат бозорида ва меҳнат фаолияти жараёнида қанчалик кераклилигига ҳамда муҳимлигига эътибор қаратади. Иқтисодий инновацион ривожланиш йўлига ўтказиш таълим тизимида мавжуд горизонтал ва вертикал муносабатларни тубдан ўзгаришига олиб келди.

Ўзбекистон Республикасида олий таълимни тизимли ислоҳ қилишнинг устувор йўналишларини белгилаш, замонавий билим ва юксак маънавий-ахлоқий фазилатларга эга, мустақил фикрлайдиган юқори малакали кадрлар тайёрлаш жараёнини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш, олий таълимни модернизация қилиш, илғор таълим технологияларига асосланган ҳолда ижтимоий соҳа ва иқтисодий тармоқларини ривожлантириш борасида катта ишлар олиб борилмоқда. Мамлакатимизда олий таълим тизимини ислоҳ қилиш ва таълимнинг халқаро андозаларга мослигини таъминлаш борасида изчил ишлар амалга оширилмоқда. Юқори малакали кадрларни тайёрлаш, инновацион илм-фан ютуқларини амалиётга татбиқ этишнинг самарали механизмларини яратиш шунингдек, таълим муассасаларининг иқтисодий барқарорлигини таъминлаш билан боғлиқ вазифалар, таълим тизимида замонавий фикрлайдиган, инновацияларни қўллаб қувватловчи, рақобат ўсиб бораётган таълим хизматлари бозорида рақобатлаша оладиган ва иқтисодий компетентлиги шаклланган мутахассисларига талаб ошиб бормоқда. Шу нуқтаи-назардан бўлажак мутахассисларини иқтисодий компетентлигини шакллантиришни тизимли, методологик ва компетенциявий ёндашувлар асосида такомиллаштириш долзарб ҳисобланади.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Олий таълим муассасалари талабаларида иқтисодий компетентлик бўлиши зарурлиги тўғрисида гапирар эканмиз, бу жараёнда “иқтисодий билимдонлик”, “иқтисодий тафаккур”, “иқтисодий таълим”, “иқтисодий компетентлик”, “иқтисодий маданият” тушунчаларини мазмунига алоҳидаурғу бериш зарур.

“Иқтисодий педагогика” соҳаси олимларинг фикрича иқтисодий билимдонлик, мушоҳадалилик ва онглилик шахсинг касби ва мутахассислигидан қатий назар, жамиятнинг фаол аъзоси сифатида билиши

лозим бўлган, мантиқан яхлит дунёқарашга эга бўлиши учун идрок эта олиши шарт бўлган, табиат ва жамиятнинг иқтисодий қиёфаси ва унинг динамикасини кўра олиши, тушуна олиши ва баҳолай олиш қобилиятидир. Хусусан, иқтисодий тафаккур – инсоннинг иқтисодий жиҳатдан воқеа-ҳодисаларни таҳлил қилиши, унга баҳо бериш ва қарор қабул қилиш; кишидаги иқтисодий онг, иқтисодий қарашлар, иқтисодий фаолият, иқтисодий билим ва тушунчалар, иқтисодий хатти-ҳаракат мажмуидан иборат бўлиб, унинг асосида иқтисодий маданият пайдо бўлади.

Иқтисодий билимларга эгалик талабалар томонидан иқтисодий ишлаб чиқариш жамият ҳаётининг асосий йўналишларидан бири эканлигини чуқур англанишига имкон бериш билан бирга уларда мавжуд моддий ва маънавий ашёлар, табиий бойликлардан тежаб-тергаб фойдаланиш, уларни кўпайтириш тўғрисида ғамхўрлик қилиш, жамият иқтисодиётини ривожлантириш йўлида амалий ҳаракатларни ташкил этиш ҳамда оила хўжалигини оқилона юритиш борасидаги дастлабки кўникма ва малакаларга эга бўлишларига имкон беради.

Иқтисодий билимлар ёрдамида иқтисодий назариянинг жами моҳияти, моддий бойликлар, уни ишлаб чиқариш, алмашиш, тақсимот ва истеъмол қилиш, аниқ ҳаётда жамиятнинг ривожланишига таъсири тушунилади. Шахсий қобилият иқтисодий фаолиятни бажаришда иқтисодий компетенцияга таянади. Иқтисодий компетенция эса фаолият жараёнида такомиллашиб боради.

Иқтисодий компетенция – талабаларда иқтисодий билим, кўникма ва малакаларни шакллантириш билан бирга, тежамкорлик, ташаббускорлик, ишбилармонлик ҳамда тадбиркорликни шакллантиради. Иқтисодий компетентликнинг юзага келиши ҳақида гапирар эканмиз, бўлажак рақобатбардош мутахассисларни касбий ўқитиш нафақат умумкасбий ва ихтисослик фанлар, балки асосан иқтисодий циклга асосланишидан келиб чиқамиз. Шунингдек, жамиятнинг замонавий иқтисодий ривожланишини таҳлил қила олиши, ўзининг билим ва кўникмаларини ўзининг меҳнат фаолиятида қўллай олиши, шунингдек корхона ишчиларининг иқтисодий маданиятини шакллантиришга қодир ва тайёр бўлиши зарурдир.

ХУЛОСА ВА ТАКЛИФЛАР

Бизнинг фикримизга кўра, иқтисодий компетентлик қуйидаги бир қанча кўникма ва билимларни ўз ичига олади:

- эҳтиёжларнинг чексизлиги, ресурсларнинг чекланганлиги ҳамда иқтисодиётнинг моҳиятини тушунтириш;

- танлов муаммоси ва муқобил қиймат тушунчалари асосида муайян ҳаётий вазиятларда энг маъқул ечим топа олиш кўникмасига эга бўлиш;
- иқтисодий маълумот ва ахборотлардан ўз фаолиятида фойдалана олиш кўникмасига эга бўлиш;
- иқтисодий тизимларни бир-биридан фарқлай олиш;
- бозор ва унинг турларини билиш, рақобат ва монополия тушунчаларининг моҳиятини очиб бера олиш;
- товар нархининг шаклланишида талаб ва таклифларнинг ўзаро таъсири ва бозор механизмнинг роли ҳақида тасаввурга эга бўлиш;
- иқтисодиётнинг давлат томонидан бошқарилиши, давлат молияси, пул-кредит ва бюджет-солиқ сиёсатининг моҳиятига тушуниб етиш;
- давлат бюджети, унинг даромад ва харажат қисмларини, солиқлар ва уларнинг турларини, энг асосий макроиқтисодий кўрсаткичларни таҳлил эта олиш ва уларни таққослаш кўникмаларига эга бўлиш;
- инфляция ва ишсизлик моҳиятини тушуниш;
- давлатнинг аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш воситалари, инфляция, ишсизлик ва монополияга доир чора-тадбирлар ҳақида тасаввурга эга бўлиш;
- иқтисодий юксалиш, иқтисодий давр ва унинг босқичларини билиш;
- тадбиркорликнинг иқтисодиётдаги ўрни, шакллари ва ташкилий-ҳуқуқий асослари ҳақида тушунчага ва амалий кўникмага эга бўлиш.

Мутахассиснинг иқтисодий компетентлигини биз унинг иқтисодий билимлари, амалий тайёргарлиги, турли мураккаблик даражасига эга касбий-иқтисодий масалаларни ҳал қила олишда ўз аксини топган шахснинг интегратив сифати деб тушунамиз. Ушбу сифатлар касбий фаолият учун иқтисодий билимларнинг муҳимлиги билан бир каторда бўлажак мутахассиснинг турли иқтисодий шароитларда тўғри ва ўз вақтида қарорлар қабул қила олишда ўз аксини топган зарурлиги билан шартланади. Тадқиқ этилаётган тушунчаларни аниқлаштириш орқали биз иқтисодий компетенциялар деганда, замонавий мутахассисга қўйилган талаблар тўпламига киритилган иқтисодий билимлар ва кўникмаларнинг етарлича мажмуасини тушунамиз.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 5 июндаги ПҚ-3775-сонли “Олий таълим муассасаларида таълим сифатини ошириш ва уларнинг мамлакатда амалга оширилаётган кенг қамровли ислохотларда фаол

иштирокини таъминлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори.
<https://lex.uz/docs/3765586>

2. Курбонов Ш.Э., Илхомов Б.И. Профессионал таълим муассасасалари бошқарувида иқтисодий компетентлик ва молиявий масалалар // Ўқув қўлланма. 2020 й

3. Ражабов Ў.Д. Иқтисодий таълимнинг иқтисодий тафаккурга таъсири. Замонавий таълим / современное образование 2017, 11.

4. Н.И.Хасанхонова. Иқтисодий тафаккурнинг таркибий қисмлари уйғунлигини таъминлаш йўллари. Иқтисод ва молия / экономика и финансы 2014, 2.

5. Илхомов Б. Иқтисодий компетентлик: мазмун-моҳияти, профессионал таълим тизими бошқарув ходимларининг иқтисодий фаолиятдаги компетентлиги. // Замонавий таълим 2019 №9(82) -67 б.

6. Usubovich, O. O., & Ne'matillaevna, Z. D. (2022). METHODOLOGY OF USING CONNECTING ELEMENTS OF SCIENCE IN THE ORGANIZATION OF INDEPENDENT WORK OF THE SCIENCE OF HYDROELECTRIC POWER STATIONS. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(3), 654-661.

7. Zokirova, D. N. M., Qurbonova, F. Q., & Nishonov, M. M. O. G. L. (2022). NAZARIY ELEKTROTEXNIKA FANI DARS MASHG ‘ULOTLARIDA INNOVATSION TARBIYA BERISHNING INTERFAOL USULLARIDAN FOYDALANISH. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(3), 371-377.

8. Nematillaevna, Z. D. (2021). Problems in providing independent learning education and ways to prevent them. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(1), 1431-1436.

9. Otamirzaev, O. U., & Zokirova, D. N. (2019). PROBLEMS ARISING WHEN APPLYING THE “BOOMERANG” METHOD IN THE COURSE OF TRAINING AND METHODS FOR THEIR ELIMINATION. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(11), 270-274.

10. Зокирова, Д. Н. (2021). INTEGRATION OF PROFESSIONAL AND EDUCATIONAL DISCIPLINES INTO TRAINING OF SELF-LEARNING MOTIVATED STUDENTS. *Современное образование (Узбекистан)*, (6), 24-28.

11. Zokirova, D. N. (2021). Goals And Objectives Of Organizing Independent Work Of Students. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 3(01), 179-182.